

Arts en pantalla. El cinema com a dispositiu crític

José Enrique Monterde Lozoya

PID_00194925

Material docent de la UOC

José Enrique Monterde Lozoya

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats per la professora: Ana Rodríguez Granell (2013)

Primera edició: març 2013
© José Enrique Monterde Lozoya
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2013
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Disseny: Manel Andreu
Realització editorial: Eureka Media, SL
Dipòsit legal: B-31.640-2012

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

El cinema funciona com un gran dispositiu de naturalesa semiòtica resultant de l'articulació d'un conjunt de dispositius relativament autònoms i absolutament necessaris. Aquests dispositius, que podem quantificar en sis (tecnològic, representacional, discursivonarratiu, socioeconòmic, espectral i estéticoartístic), s'articulen sota diferents registres que es poden codificar amb el concepte de *modes de representació* (primitiu, institucional, alternatiu, modern...) i que constitueixen la base per a una aproximació teòrica i/o historiogràfica al mitjà cinematogràfic, de la mateixa manera que l'actualització d'aquestes articulacions en cada fenomen cinematogràfic poden ser l'objecte de l'anàlisi del discurs fílmic.

Quant a gran dispositiu, el cinema es pot usar de diverses maneres i amb diverses finalitats, respecte a les quals podem remarcar aquesta condició de dispositiu. Per aquest motiu prenem en consideració la capacitat crítica del cinema respecte a la realitat social, política, econòmica, etc.; així, parlarem del cinema com a dispositiu crític. Explotant les possibilitats de la tecnologia cinematogràfica; treballant de determinades maneres la producció d'imatges i sons (constituents de la matèria significant del cinema); construint els discursos fílmics a partir de la dialèctica interna a aquesta matèria significant; debatent alternatives al funcionament dominant de la indústria cinematogràfica o aprofitant la doble funció del cinema respecte a la societat circumdant (com a reflex i/o agent social); explotant les relacions film-espectador, o criticant la dimensió estéticoartística que pugui ocultar la funció ideologicopolítica del cinema. És a dir, sobre la base de la naturalesa mateixa del mitjà cinematogràfic podem analitzar la funció politicoideològica del cinema; o, des d'una altra perspectiva, podem aplicar aquesta capacitat reflexiva a la producció de discursos fílmics alternatius i en alguna mesura crítics.

Aquesta assignatura està destinada a analitzar l'ús crític del gran dispositiu cinematogràfic sota unes determinades condicions sociohistòriques. Les condicions a les quals ens referim ens situen en la cruïlla de les dècades dels anys seixanta i setenta, amb un impuls especial a partir de la contestació que cristal·litza entorn del Maig de 1968 i les seves conseqüències més immediates o llunyanes, des de l'activació de l'esquerra radical i l'emergència de nous subjectes contestataris (revolucionaris?) fins a les escomeses del terrorisme. Per a això desenvoluparem tres mòduls:

- En el primer se situa el context històric, sociopolític i cultural en el qual es produeix aquest increment del valor del cinema com a dispositiu crític.

- En el segon s'aborden les bases i la dimensió teòrica del gran debat sobre les possibilitats (i eficàcia) del cinema com a dispositiu crític.
- I en el tercer s'analitzen les diverses modalitats de la praxi crítica del cinema: l'anomenat *cinema polític*, la politització del cinema d'autor i les pràctiques declaradament militants, que en aquells anys van aconseguir la seva màxima extensió i intensitat.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Contextos

José Enrique Monterde Lozoya

1. El context sociopolític
2. El context sociocultural
3. El Maig del 68 i l'entorn
4. El context cinematogràfic

Mòdul didàctic 2

Ideologia, cinema i política

José Enrique Monterde Lozoya

1. Les plataformes crítiques
2. Sobre la ideologia
3. La politització del cinema

Mòdul didàctic 3

La praxi crítica

José Enrique Monterde Lozoya

1. El cinema polític
2. El cinema d'autor
3. El cinema militant

